

Implicații ale directivelor europene în planul evaluării companiilor de asigurări

Ionel BOSTAN

Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava
ionel_bostan@yahoo.com

Rezumat. *Obiectivul acestei lucrări este de a prezenta o viziune în planul problematicii evaluării activelor și pasivelor reflectate în bilanțul companiilor de asigurări, în contextul teoriei „contingent plans” și a aplicației teoriei marginale în sfera asigurărilor. Referirile noastre au în vedere principiile și normele de evaluare a pasivelor unei companii ce operează în sectorul asigurărilor de viață, inclusiv cerințele generale introduse de IFRS. De asemenea, argumentăm faptul că realizarea noului cadru al standardelor IFRS trebuie să ia în considerare globalizarea accelerată a comerțului și internaționalizarea piețelor financiare, factori ce au făcut să treacă pe primul loc necesitatea unui sistem de raportare financiară standardizat. Deoarece a persistat îndelung nepotrivirea de evaluare a activelor la valoarea justă și a pasivelor la costul istoric, subliniem că regăsim în aceasta un vast subiect de dezbateri între reprezentanții companiilor de asigurări și IASB, mai ales în a doua fază de implementare a IFRS4, în contractele de asigurare pe viață.*

Cuvinte-cheie: evaluare incoerentă; contracte de asigurare; riscuri; active/ pasive; bilanț.

Cod JEL: M41.

Cod REL: 11B, 14J.

1. Introducere

Activitatea societăților de asigurare este, prin natura sa, una dintre cele mai complexe; IASB recunoaște importanța acesteia, iar în mai 2002, a decis să intervină în două faze. Prima fază cuprinde IFRS4 în sensul amplu, IAS 32 (expunerea și prezentarea instrumentelor financiare) și IAS39 (prezentarea și evaluarea instrumentelor financiare).

Faza a doua se concentrează în schimb pe aspectul foarte puternic dezbătut al evaluării pasivelor bilanțiere ale asiguratorului.

IFRS4 cuprinde și dispozițiile contabile aplicabile contractelor de asigurare a companiilor, care trebuie să prezinte o raportare financiară mult mai detaliată cu privire la contractele de asigurare (de exemplu cu privire la sensibilitatea profiturilor în funcție de variația ipotezelor pe care se sprijină), nemaifiind admise rezervele pentru catastrofe și egalizare, utilizate anterior pentru a absorbi pierderile extraordinare.

Modificările cele mai relevante se referă la contabilizarea elementelor din bilanț la valoarea justă, majoritatea activelor bilanțiere trebuind a fi incluse în bilanț la valoarea de piață și nu la costul istoric (Taliento, 2004).

2. Necesitatea implementării IFRS în evaluarea contractele de asigurare

Introducerea IFRS4 produce așadar un puternic impact, nu numai în plan contabil, dar și asupra gestiunii activelor din bilanțul societăților de asigurare.

Asiguratorii, mai ales cei care operează în sectorul asigurărilor de viață, dețin active sub forma de titluri de valoare, în prezent aceste active fiind evidențiate în bilanț la valoarea nominală, în timp ce, conform IAS39, majoritatea activelor vor fi evaluate la valoarea de piață. Într-un context caracterizat de variația ratelor dobânzii, valoarea activelor va fi supusă unor oscilații, în timp ce pasivele bilanțiere, cel puțin în prima fază, rămân în substanță invariabile (Chiricosta, 2004).

Pentru a reduce volatilitatea și pentru a evita o evaluare negativă din partea operatorilor de pe piață, asiguratorii pot alege între: reducerea volumului titlurilor pentru a se orienta mai mult spre obligațiuni, cu avantajul de a gestiona activele și pasivele într-un mod mai eficient; clasificarea anumitor active ca hold-to-maturity (deținute până la scadență); totodată această practică va fi datorită unei norme ce penalizează societățile care vând active clasificate ca „deținute până la scadență”; reducerea riscului de expunere, asigurând active pe termen mai puțin lung și adecvate structurii produsului.

Față de asiguratorii de daune, asiguratorii de polițe de viață vor resimți mult mai direct introducerea IFRS; aceasta se explică și prin natura pasivelor bilanțiere pe titlu, care cel mai adesea cuprind și opțiuni de garanție.

În baza IFRS4, anumite opțiuni de garanție vor trebui să fie evaluate la valoarea de piață. Companiile care în trecut nu au ținut cont de aceste opțiuni de garanție în modelele de taxare urmează să efectueze ajustările necesare.

Asiguratorii vor trebui nu numai să intensifice informațiile în funcție de varietatea riscurilor de asigurare conținute în portofoliu, dar și de sensibilitatea propriilor active a variației dobânzii, prețurile acțiunilor și mortalității.

Realizarea noului cadru al standardelor IFRS presupune luarea în considerare a globalizării accelerate a comerțului și internaționalizării piețelor financiare, care au făcut să treacă pe primul loc necesitatea unui sistem de raportare financiară standardizat.

Armonizarea practicilor contabile și a sistemelor de întocmire a conturilor anuale a fost de asemenea favorita companiilor internaționale, multe dintre acestea aspirând de fapt a se cota dincolo de propria piață națională pentru a putea accede la piețele financiare mari.

IASB a dezvoltat un cadru normativ, IFRS, finalizat pentru a îmbunătăți transparența și comparabilitatea între diferitele sectoare și companii. Comisia Europeană a statuat, cu data de 1 ianuarie 2005, ca întreprinderile cotate din UE să prezinte situații financiare consolidate, prin aplicarea unui singur cadru de Standarde contabile, denumite IFRS, elaborate de IASB. Este prevăzută o scutire temporară (doi ani) pentru societățile cotate fie în UE, fie pe o terță piață reglementată, și pentru întocmirea conturilor consolidate după standarde contabile recunoscute la nivel internațional.

3. Strategia contabilă europeană cu privire la implementarea Standardului IFRS4

Uniformitatea bilanțurilor entităților europene reprezintă pentru UE unul din obiectivele urmărite în vederea furnizării procesului de internaționalizare a acestora. Acest obiectiv a determinat CE să adopte prevederi legislative îndreptate către uniformizarea normativă în țările membre.

Printre directivele adoptate de Comunitate, trei s-au referit la principiile de redactare a bilanțului în întreprinderile din UE:

- Directiva a IV-a cu privire la conturile anuale ale societăților de capital (98/660/CEE);
- Directiva a VII-a cu privire la conturile consolidate aferente grupurilor de societăți (83/349/CEE);

- Directiva a VIII-a cu privire la abilitățile persoanelor însărcinate cu auditarea conturilor anuale (85/253/CEE).

Acestea reprezintă o primă tentativă de reală uniformizare și comparabilitate a bilanțurilor europene, fie sub aspectul redactării (înscriseri și evaluări), cât și sub cel al prezentării elementelor patrimoniale (IASB, 2003, *Exposure Draft: ED 5 Insurance contracts*).

Directivele în cauză au codificat principiile generale elaborate la nivel internațional, dar care nu erau însă adoptate în multe din reglementările naționale din țările europene. Printre aceste principii regăsim: cadrul fidel și corect (teorie and *Fair view*), going concern, competență economică, necompensarea elementelor de Activ cu cele de Pasiv și a veniturilor cu cheltuielile, prevalența economicului asupra juridicului, continuitatea activității exercițiului, permanența metodelor contabile, intangibilitatea bilanțului de deschidere, prezentarea informațiilor omogene și comparabil.

Directivele comunitare lasă posibilitatea de alegere între diferite opțiuni care să consimtă tratamente contabile diferite, ceea ce determină o armonizare incompletă. Din noiembrie 1995, CE a adoptat o abordare inovativă în materie de armonizare contabilă. În comunicarea nr. 508/95/CEE - „Armonizarea contabilă: o nouă strategie în procesul de armonizare internațională”, Comisia a evidențiat de fapt modul cum Uniunea trebuie să acționeze pentru a consimți companiilor doritoare de a se cota pe piețele din SUA sau pe alte piețe mondiale de a rămâne în cadrul contabil al UE.

Comisia și-a dat seama de faptul că bilanțurile întocmite de întreprinderile transnaționale europene, în conformitate cu legislația națională, fondată pe directivele contabile europene, nu erau compatibile cu diverse principii contabile prescrise în alte țări ale lumii de la care trebuie să se obțină pentru a putea pătrunde pe piețele internaționale de contabilitate. Societățile în discuție erau constrânse să pregătească două serii de conturi: una în conformitate cu directivele contabile europene și alta în conformitate cu cerințele pieței internaționale de capital.

Pe o piață imobiliară europeană integrată și eficientă, este necesar ca o societate cotate să întocmească propriile bilanțuri în baza unui singur set de standarde contabile. UE nu intenționa să producă un corp distinct de standarde contabile, exclusiv pentru piața europeană; o alegere de acest tip ar fi fost incompatibilă cu tendința de globalizare a piețelor financiare și ar fi supus riscului capacității companiilor europene de a găsi capitalul pe piața țărilor terțe (Mates, Hlaciuc, Grosu, 2009).

Prin urmare, un ansamblu de standarde internaționale recunoscute părea a fi baza cea mai adecvată pentru informațiile financiare din UE.

În comunicarea nr. 35/00/CEE, intitulată „Strategia UE în materie de informații financiare: calea de urmat”, CE repetă necesitățile care apar din redarea comparabilității situațiilor financiare anuale ale entităților europene, în baza standardelor elaborate de IASC, asigurând garanția unei piețe unice, eficiente și stabile.

Comisia a propus pentru toate societățile UE cotate pe piețe reglementate obligația întocmirii, începând cu 1 ianuarie 2005, a situațiilor financiare consolidate prin utilizarea standardelor IASC; statele membre, în schimb, au posibilitatea de a extinde această obligație și pentru societățile necotate (IASB, 2004, *IFRS 4- Insurance contracts*).

Adoptarea acestora a fost aprobată în mai 2001, prin directiva CEE 65/2001. La data de 17 iulie 2007, Consiliul Miniștrilor de Finanțe a propus Comisiei Europene introducerea acestor noi reguli și instituirea unui mecanism adecvat privind omologarea IAS/IFRS-urilor. Prevederile comunitare dispun, de fapt, modificarea Directivelor a IV-a și a VII-a, cu scopul de a consimți aplicarea IAS 39 cu privire la reprezentarea și evaluarea instrumentelor financiare.

În iunie 2001 ia naștere EFRAG (European Financial Reporting Advisory Group) cu sarcina de a asista Comisia Europeană cu privire la acceptabilitatea fiecărui document în Europa și de a emite comentarii asupra acestor documente, pregătite de IASB. La data de 19 iulie 2002, Comisia Europeană elaborează Regulamentul nr. 1606/2002 publicat în Gazeta Oficială a CE din 11 septembrie 2002 (nr. 243) prin care se prevede adoptarea, începând cu 2005, a IAS pentru conturile anuale consolidate aferente societăților cotate.

Obligația este valabilă și pentru societățile care se pregătesc a solicita admiterea spre negociere a acțiunilor lor. Este prevăzută posibilitatea ca statele membre să impună aplicarea IAS societăților cotate în bilanțurile lor de exercițiu, societăților necotate, dar și în sectoarele importante cum ar fi sistemul bancar și cel al serviciilor de asigurare, independent de faptul că societățile sunt sau nu cotate.

Începând cu iulie 2003, UE a introdus IAS-urile adoptate până atunci, iar din acest moment, pe cele viitoare (IFRS), ca și Interpretările SIC. Aprobarea a fost oficializată prin Regulamentul CE 1725 din 29 septembrie 2003, obligatoriu în fiecare stat membru.

4. Dezvoltarea IFRS-urilor în sectorul serviciilor de asigurare

Inițiativa IASB cu privire la metoda valorii juste (*fair value*) datează din 1997, când IASC a început dezvoltarea unui model în scopul evaluării instrumentelor financiare la valoarea de piață. În anul 2001 a fost publicat un

„Draft Statement of Principles on Insurance Contracts” (DSOP), document dezvoltat de un comitet constituit de IASC.

Acest proiect a ridicat numeroase dezbateri în sectorul asigurărilor; aspectul cel mai dezbătut se referă la abordarea valorii de piață (fair value) pentru măsurarea și evaluarea instrumentelor financiare și a controalelor de asigurare.

În 1997, IASC a constituit un comitet anume, „Insurance Steering Committee”, cu scopul de a trata problemele referitoare la contractele de asigurare. Având în vedere că definiția inițială prezentată de comitet excludea anumite tipuri de contracte de asigurare, cum ar fi asigurarea creditelor și a planurilor de securitate pentru entități și pentru personal, grupurile financiare internaționale, organizațiile serviciilor de asigurare și organismele normative s-au opus acestei propuneri.

Comitetul IASC a fost dizolvat în iunie 2000, ca urmare a creării IASB, căruia i-a urmat constituirea unui nou comitet „Insurance Advisory Committee”. În același timp cu „Insurance Project”, IASB a dezvoltat IAS 39 și IAS 32, care tratează diferite aspecte contabile cu privire la „instrumentele financiare (IASB – IAS 32, IAS 39)”. În decembrie 1998, IASC a aprobat standardul IAS 39 „Instrumente financiare – prezentare și evaluare”. Acest standard a introdus formal clasificarea diferitelor instrumente financiare; în completarea IAS 39, IAC a dezvoltat succesiv IAS2 (instrumente financiare prezentare și bilanț și informare), incluzând principiile generale de prezentare și instrumentele financiare, cu accent pe detalierea diferențelor dintre diverse instrumente financiare (Mella, 2002).

DSOP, prezentat de IASB în noiembrie 2001, își propunea constituirea unei baze de standarde IFRS pentru contractele de asigurare. Standardele conținute în DSOP cuprindeau diferite comentarii și recomandări din partea organizațiilor din sectorul privat și public adunate într-un document publicat în 1999.

Având în vedere situația particulară ce corespunde faptului că, de regulă, contractele de asigurare nu sunt negociate activ, IASB a introdus conceptul de *entity specific value*, în alternativa abordării valorii de piață.

DSOP recomandă a se recurge la *entity specific value* celor care nu le erau disponibile informațiile de pe piață. În iulie 2003, IASB a publicat așa-zisa „Exposure Draft” (EDS), un document de orientare pentru trecerea la IFRS, în baza căruia asiguratorii ar fi trebuit să expună pasivele bilanțiere la valoarea de piață, totodată versiunea finală a propunerii fiind eliminată.

EDS a consimțit IASB-ului de a aduna comentariile ulterioare și recomandările venite din partea organizațiilor din sectorul privat și public,

acestea servind ca bază pentru punerea la punct a standardelor IFRS4 cu privire la contractele de asigurare.

În martie 2004, IASB publică IFRS4 – contracte de asigurare, dar se continuă aplicarea normelor contabile naționale privind contractele de asigurare, cu anumite modificări. De reținut că standardele IAS 39 și IASB se referă la instrumentele financiare deținute sau emise de asigurator, iar IFRS4 stabilește că asiguratorul trebuie să prezinte informații mai detaliate cu privire la contractele de asigurări.

5. Sfera de aplicare a IFRS-4

IFRS4 se aplică pentru toate contractele de asigurare și reasigurare (active și pasive) care îndeplinesc definiția unui contract de asigurare. Riscul de asigurare presupune ca cel puțin unul din următoarele elemente să fie aleatoriu, fiind necesare condiții pentru ca respectivul contract să poată fi considerat eligibil pentru contabilizarea reasigurării, mai degrabă decât pentru contabilizarea depozitului: verificarea evenimentului, momentul în care evenimentul va avea loc și impactul economic pentru asigurator.

În absența riscului de asigurare, contractul nu se include în definiția unui contract de asigurare; conform acestei definiții, contractele pentru care asiguratorul garantează plățirea unei sume, fără să existe (eventualitatea) situația în care un eveniment advers lovește asiguratul sau alți beneficiari, nu conțin un risc de asigurare (Baione, De Angelis Fortunati, 2004).

Riscul de asigurare se diferențiază de riscul financiar, care are loc atunci când o entitate asumă sau transferă unei alte părți unul sau mai multe din următoarele tipuri de risc: de schimb, privitor la rata dobânzii, de piață, de credit ori de variații ale prețurilor.

Riscul financiar reprezintă practic riscul unei posibile schimbări viitoare a uneia sau a mai multora dintre următoarele variabile: rata de dobânzi specificate, prețul specificat al instrumentelor financiare, prețul specificat al mărfurilor, rata specificată de schimb valutar, indexul specificat de prețuri sau rate, evaluarea specificată a solvabilității clienței sau indexul specificat privind creditarea ori altor variabile, numai dacă în cazul unei variabile nefinanciare aceasta nu este specifică unei părți contractante.

Semnificația riscului de asigurări nu trebuie să fie relevantă de asigurator asupra portofoliului sau asupra sa, ci prin contractul de asigurare. Contractele neclasificate, ca și contractele de asigurare pot fi reclassificate dacă are loc o variație semnificativă a fluxurilor nete de trezorerie ale asiguratorului.

Dacă asiguratorul, la data stipulării contractului, este în măsură să evalueze că probabilitatea sau valoarea actuală a unei pierderi semnificative ar

putea duce la creșterea în timp, contractul devine clasificat ca un contract de asigurare, încă de la început, chiar dacă valoarea actuală aferentă pierderii este mult mai mică pe moment. Odată clasificate ca și contracte de asigurare, acestea nu mai pot fi reclasificate.

O parte semnificativă a contractelor, care din punct de vedere legal sunt definite ca și contracte de asigurare, nu satisfac definiția curentă a contractului de asigurare conform cu IFRS4, pentru că acestora nu li se aplică standardele contractuale cu privire la contractele de asigurare (De Angelis, 2001).

Combinăția riscului financiar și celui de asigurare influențează așadar clasificarea și contabilizarea contractelor. Pe baza acestei definiții putem clasifica contractele din asigurările de viață astfel:

- produse cu acoperire de asiguratori: asigurările temporare, Permanent Health Insurance;
- produse mixte: venituri mixte, asigurări mixte;
- contracte financiare: forme de asigurare socială, contracte de investiții.

Implementation Guide oferă câteva modele de contracte care se încadrează în definiția contractului de asigurare: asigurarea în caz de moarte, anuități imediate, contracte mixte cu plată superioară în cazul morții față de plata pentru răscumpărare sau la scadență, contractele de investiții care conțin componente de discretionary participation ale beneficiarilor (Brennan, 1976).

6. Concluzii

IAS39 impune oricărui asigurat să separe instrumentele derivate încorporate care satisfac anumite condiții specificate în instrumentul de bază care le conțin, să evalueze instrumentele derivate încorporate în valoarea justă și să identifice modificările survenite la valoarea lor justă în contul de profit și pierderi.

Totuși, un asigurator nu este obligat să separe un instrument încorporat derivat care concordă cu definiția unui contract de asigurare. Cu toate acestea, separarea și evaluarea la valoarea justă a unui instrument derivat încorporat de acest tip nu este interzisă dacă politicile contabile ale asiguratorului solicită acest lucru sau dacă asiguratorul își modifică politicile contabile, iar aceste modificări intră sub incidența criteriilor din IFRS4.

IFRS4 constituie un prim-pas în definirea unui cadru de referință exclusiv pentru întocmirea bilanțului companiilor de asigurări. Aplicarea acestui principiu privește toate contractele de asigurare, asiguratorii fiind scutiți de a urmări dispozițiile aferente cadrului sistematic sau alte IAS/IFRS, cum ar fi cazul derivatelor de referință încorporate, pentru care sunt prevăzute norme specifice de evaluare. Nu pot constitui provizioane dacă se referă la evenimente

deja trecute la data întocmirii bilanțului, deoarece ar fi contrar Standardului IAS37 (nu sunt admise așadar provizioane pentru catastrofe și riscuri generice), și se impune auditarea anuală pentru a asigura caracterul adecvat al pasivelor din bilanț.

Posibilitățile de modificare a principiilor de contabilitate sunt limitate chiar dacă este permisă introducerea unui principiu care să prevadă nedeterminarea valorii anumitor pasive ale asiguratului, care, în orice caz, nu pot fi înscrise în bilanț, dacă nu sunt actualizate astfel încât să reflecte valorile de piață curente. Pasivele din bilanțul asiguratului nu pot fi compensate cu activele conexe de asigurare, și trebuie să rămână înscrise în bilanț până când nu sunt ieșite sau regularizate.

În cele din urmă, IFRS4 nu oferă o evaluare a elementelor de pasiv legate de contractele de asigurare, la valoarea justă, circumstanță care riscă să redea o evaluare incoerentă a elementelor de pasiv cu activul aceleiași companii.

Bibliografie

- Bacinello, A.R., „Fair Pricing of Live Insurance Participating Policies with a Minimum Interest Rate Guaranteed”, *Astin Buletin*, No. 31, 2001, pp. 275-297
- Baione, F., De Angelis, F.A., „On a Fair Value Model for Traditional Italian Life Insurance Policies”, 8th International Congress on Insurance Mathematics and Economics, Rome, June 2004, pp. 14-16
- Brennan, M.J.S., „The Pricing of Equity Tinked Life Insurance Pollicies with an Asset Value Guarantee”, *Journal Of Financial Economic*, nr. 3, 1976
- Chiricosta, A., „IFRS 4 – Insurance Contracts: alcune criticita interpretative, Insttuzito degli attuari”, *Reunione Seminarial*, 24 iunie 2004, Triest
- De Angelis, F.A. (2001). *Gli Standards Internazionali per la valutazione del fair value delle compagnie de assicurazione: implicazione atturiale*, Seminario Presso Istituto Italiano degli attuari, Roma
- Mates, D., Hlaciuc, E., Grosu, V. (2009). *La valutazione delle principali voci dell' attivo di bilancio secondo i principi contabili nazionali e internazionali IAS/IFRS*, MUP Editore, Italia, p. 102
- Mella, P., „The Operative Logic of the Firm. The Combinatory Systems. Theory View”, *Proceedings of the the 2002 International Conference in Management Sciences*, Tamkang University, Taipei, Taiwan
- Taliento, M. (2004). *La stima del valore delle "sinergie" nelle acquisizioni di aziende în esercizio. Note metodologiche e rilievi economici-contabili*, Collana Quaderni Monografici RIREA, Roma.
- American Academy of Actuaries (2006). *Fair value of insurance liabilities: Principles and Methods*, Public Policy Monograph
- IASB (2003). *Exposure Draft : ED 5 Insurance contracts* – www.iasb.org
- IASB (2004). *IFRS 4- Insurance contracts* , www.iasb.org.
- IASB – IAS 32 – IAS 39, www.iasb.org